

Юридичні науки

Біленська Дарина Олегівна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА

***Анотація.** Стаття присвячена висвітленню проблеми вдосконалення державної інформаційної політики, розглянуто найголовніші здобутки держави у сфері цієї сфери, зокрема запровадження концепції «електронного уряду» та надання адміністративних послуг через систему електронних онлайн-платформ. Розглянуто можливості подальшого вдосконалення інформаційної політики на прикладі зарубіжних країн.*

***Ключові слова:** державна інформаційна політика, електронне урядування, адміністративні послуги, електронні послуги.*

***Summary.** The article deals with the problem of improvement of the state information policy, discusses the main achievements of the state in this sphere, in particular the introduction of the concept of "e-government" and the provision of administrative services through a system of electronic online platforms. Possibilities of further improvement of information policy on the example of foreign countries are considered.*

***Key words:** state information policy, e-government, administrative services, electronic services.*

Людство швидкими темпами здійснило перехід від промислового до інформаційного суспільства, що спричинило інтенсивну інформатизацію усіх сфер життєдіяльності суспільства, яку доцільно вважають одним із визначальних глобальних чинників подальшого соціально-економічного, інтелектуального та духовного розвитку людства. Відповідаючи викликам

нового часу Україна постала перед завданням сформувати та розвинути ефективну державну політику в інформаційній сфері, головна стратегічна мета якої полягає у забезпеченні переходу до нового етапу розвитку України та побудові інформаційного суспільства, що є гарантією входження до світового інформаційного суспільства.

Розвиток інформаційного суспільства і формування оновленої правової держави, реальне забезпечення, гарантування та захист прав і свобод людини і громадянина вимагає створення гармонійної правової системи, що зумовлює необхідність оптимізації адміністративно-правового регулювання публічних відносин в інформаційній сфері. Питання створення та ефективної реалізації державної інформаційної політики в інформаційній сфері, що відповідає вимогам сучасності є не тільки гарантією входження до світового інформаційного суспільства, удосконаленню законодавства до рівня законодавства розвинутих країн світу, але й гармонійної взаємодії між органами державної влади та суспільством.

Слід звернути увагу на те, що саме державна інформаційна політика є дієвим інструментом формування громадської думки у населення, є одним із чинників стабільності не лише у зовнішніх відносинах з державами у світовому просторі, а перш за все у внутрішній політиці. Саме тому ефективну інформаційну політику справедливо вважають одною із гарантів національного суверенітету, передумовою успішного соціального та економічного розвитку будь-якої сучасної демократичної країни.

Саме за допомогою державної інформаційної політики державна влада повинна закласти і закладає основи для вирішення фундаментальних завдань розвитку суспільства, головними з яких є формування єдиного інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, гарантування інформаційної безпеки особистості, суспільства й держави. У контексті розвитку демократичного суспільства не менш важливо сформувати демократично орієнтовану масову правову свідомість,

розвинути дієвий механізм надання інформаційних послуг, у тому числі пов'язаних з одержанням, поширенням і використанням інформації [1, с. 8].

У своїх працях досліджували питання розвитку державної політики такі українські дослідники як О. Голобуцький, Г. Головка, В. Дзюндзюк, С. Зуєв, Н. Корніловська, О. Крюков, Ю. Машкаров, Д. Мельник, О. Мостовенко, О. Орлов, Г. Почепцов, В. Стеклов, В. Степанов, О. Орлов, С. Телешун, В. Тронь, О. Шевчук, С. Чукут та ін. Але попри це детальному аналізу та систематизації діяльності держави у сфері здійснення інформаційної політики у найбільш розвинених країнах світу наші вчені не приділяли достатньої уваги.

Метою даної роботи є аналіз основних здобутків України у сфері інформаційної політики та подальше її вдосконалення на прикладі розвинених зарубіжних держав, що необхідно як для інтеграції України у Європейський Союз, так і для того щоб відповідати вимогам часу у контексті сучасного стрімкого науково-технічного розвитку.

Як справедливо зазначив у своїй монографії Сопілко І. М., в умовах інформаційної глобалізації і формування розвиненого інформаційного права в Україні інформаційна політика виступає особливою формою державної політики за допомогою інформаційних ресурсів та в інформаційному просторі, засобом інформаційного оформлення і подання, закріплення, розповсюдження та здійснення політичного курсу країни, волі її офіційних лідерів і державно-владних структур, думок недержавних організацій та неурядових суб'єктів, окремих громадян - ефективним засобом перетворень в інформаційному суспільстві [2].

Базовим визначенням державної інформаційної політики стала легалізована дефініція, що міститься у статті 6 Закону України «Про інформацію» від 1992 року, де вказано, що «державна інформаційна політика» - це сукупність основних напрямів та способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Життя у століття, де панує інформація та пронизує усі сфери суспільного життя починаючи від політики та закінчуючи культурою, вимагає від нашої держави вирішення нагальних проблем, що гальмують розвиток інформаційних відносин в Україні та визначення стратегічних напрямів їх розвитку. До найголовніших таких напрямів науковці відносять:

- забезпечення реального доступу громадян до інформації;
- створення національних систем і мереж інформації;
- зміцнення матеріально-технічних, організаційних, організаційних і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації;
- сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів;
- створення ефективної загальної системи охорони інформаційної безпеки;
- створення низки нормативно-правових актів, що регулюють питання інформаційних відносин [3, с. 1].

Президент України Володимир Зеленський одразу після вступу на посаду визначив мету своїх нововведень у сфері інформаційних відносин – це відкрита інформація про державу «Онлайн» у рамках «Єдиного вікна», забезпечення для громадян можливості в управлінні державою шляхом запровадження онлайн-консультацій з питань політики та законодавства, а також можливість подавати заяви на вакансії в органах державного управління в режимі «онлайн».

Тривалий час в Україні Міністерство інформаційної політики та Державне агентство з питань електронного урядування, що відповідало за політику щодо електронного урядування, інформатизації, розвитку інформаційного суспільства, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, цифровізації органів державної влади. 2 вересня 2019 року було прийнято Постанову Кабінету Міністрів про

перетворення агентства на Міністерство цифрової трансформації України [12]. На сьогоднішній день вищенаведене Міністерство є центральним органом виконавчої влади у сфері електронних послуг. Також до компетенції Міністерства відтепер належить розвиток широкосмугового доступу до інтернету, телекомунікаційних мереж та IT-індустрії.

Міністерство цифрової трансформації України сприяє впровадженню, розповсюдженню та популяризації електронного підпису та технологій Mobile ID та BankID, без яких отримання сучасних електронних послуг неможливе. Відповідаючи викликам часу, міністерство спільно з міжнародними партнерами впроваджує та розвиває такі інструменти електронної демократії як електронні консультації, електронні петиції, електронні звернення, як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях.

Для реалізації своєї мети Офіс Президента також створив проект «Ліфт» - онлайн-платформу, через яку громадяни мають змогу надсилати свої ідеї та резюме на відкриті вакансії. Сайт цього проекту має своїм завданням за принципами неупередженості, відкритості та прозорості здійснювати добір кадрів із різних галузей на допомогу новій владі. Інноваційна платформа допоможе громадянам знайти вакансію та працювати на зміни країни, люди зможуть через неї розповісти ідею, що може вирішити складні питання або яка буде доцільною для країни. Також це можливість для свідомих громадян презентувати продукт, що принесе позитивні зміни на державному рівні. Важливим є те, що за процесом відбору слідкують команда спеціалістів.

Влада планує розвинути «Ліфт» до рівня Державного Офісу інновацій у Ізраїлі. Державний офіс інновацій дійсно є прикладом подальшого удосконалення нашої онлайн-платформи. Усі процедури в ізраїльському Офісі організовані у доступному для громадян вигляді та їх може реалізувати кожен без перешкод, в тому числі корупційних). Чітко визначено яку інформацію має надавати Офіс, хто її має аналізувати, розроблена система

оцінки і відбору ідей та «продуктів». Державний офіс інновацій у Ізраїлі має стандартну форму для опису ідеї або продукту, в якій присутній економічний аналіз запропонованої ідеї і продумані стандартні поля заповнення для зручності того, хто заповнює, і того, хто аналізує [4].

Проте, у своїй статті У. Сікс висловлює думку про те, що таких заходів недостатньо для того, щоб втілити концепцію «держави у телефоні» у життя. На його думку, не можна досягти успіху без модернізації державного управління та «бек-офісу». Багато з пропозицій «Держави у смартфоні» Президента втілити досить просто; наприклад, онлайн-взаємодію із громадянами через мережу Інтернет. Подібний досвід Україна вже мала коли запустила онлайн-портал вакансій на посади державної служби та отримала рекордну кількість заяв, що становила близько 25 кандидатів на місце. Паралельно почали працювати над проблемою покращення конкурсних процедур, що включають у собі тести на компетентність кандидатів на прозорий відбір на основі їх власних заслуг. На часі стоїть потреба у подальшій модернізації процедур конкурсного відбору, що може займати тривалий час. Слід запроваджувати сучасну інформаційну систему управління держ-службовцями (HRMIS), яка міститиме ключові дані про них [5, с.1]

Цікавою стала можливість коментувати законодавство у онлайн-режимі. Проте його якість залишається такою ж низькою. Безперечно, що надання можливості брати участь в управлінні державою онлайн є важливим кроком, проте для вдосконалення якості, на думку автора статті необхідні глибокі зміни у процедурі, культурі державної служби, дисципліні в процесі планування, прийняття та виконання рішень.

Аналізуючи статистику, яка вказує на те, що майже половину законів змінюють у перший же рік після їх прийняття, можемо сказати про дійсно низьку якість таких законопроектів. Але на мою думку платформа онлайн-взаємодії громадян у законотворчому процесі має свої позитивні сторони,

оскільки збільшує його прозорість. Свідомі громадяни, які будуть слідкувати за процесом прийняття законів, зможуть аналізувати помилки влади та вносити свої ідеї щодо виправлення недопрацювань.

Впровадження електронного урядування в нашій країні здійснюється уже чотири роки, до того ж не без успіхів. Організація Об'єднаних Націй кожні два роки публікує рейтинг розвитку е-урядування (E-Government Development Index) у різних країнах світу опублікувала рейтинг. Станом на 2016 Україна зайняла 62 місце серед 193 країн, піднявшись на 25 пунктів у порівнянні з 2014 роком. Після цього процес подальшого розвитку та вдосконалення е-урядування ставиться одним із найважливіших пріоритетів у розбудові нашої держави та входження її у міжнародну спільноту [6].

В Україні тривалий час діяв державний орган, що розвивав систему електронного урядування-Державне агентство з питань електронного урядування. Його успіхами є те, що на сьогоднішній день близько 120 різноманітних послуг, наприклад, такі суспільно важливі як послуги з реєстрації приватного підприємства, послуги у земельній та будівельній сфері є доступними на урядовому порталі. Проте цього недостатньо, оскільки суспільно необхідним є те, щоб абсолютно усі послуги, які може надати держава, були доступними через урядові портали [5, с.1].

Проблема надання послуг пов'язано також із відсутністю єдиного сайту надання таких послуг. Різноманітні вже існуючі послуги розкидані по різних урядових сайтах, таких як Кабінет Міністрів України чи Міністерство юстиції, що спричиняє незручність у користуванні для громадян. Отже, доцільно було би об'єднати усі державні ресурси надання послуг у єдину систему, що значно спростить цю процедуру та зробить її ефективнішою.

На сьогоднішній день наша країна знаходиться на проміжному етапі розвитку у цій сфері, хоча, що є дуже важливо, не на початковому. Згідно з даними ООН за минулий рік Україна поки, що поступається у розвитку електронного урядування таким країнам як Казахстан, Білорусь, Узбекистан,

Грузії, Молдові, країнам Балтики, Росії. Як бачимо, усі вищеназвані країни відносяться до країн постсоціалістичного табору, до того є деякі з них мали набагато менший економічний та науковий потенціал для свого розвитку, що свідчить про те, що для України реально вирватися у лідери країн за показником е-уряду. Для цього, на мою думку, потрібно, по-перше, запозичувати досвід у зарубіжних країн та активно впроваджувати їх здобутки враховуючи особливості нашої країни та, по-друге, вирішити низку проблем, що виникають у нашій країні, зокрема акцентувати увагу на правовому регулюванні електронного урядування та розширення системи адміністративного законодавства, що регулює це питання.

Для нашої країни може стати корисним досвід Естонії, яку також називають «електронною державою», де вся система державних послуг діджиталізована. Естонія довела, що впровадження ІТ-технологій та електронного урядування створюють ефективний публічний сектор і забезпечують сприятливі умови для розвитку економіки та бізнесу. У неї можна запозичити перевірені та вже ефективно діючі механізми розвитку електронної держави, зокрема через інтернет-банкінг проводиться 98 % банківських операцій країни. Починаючи з 2005 р., естонські громадяни за допомогою Інтернету можуть брати участь у виборах, навіть перебуваючи в різних куточках своєї держави або за кордоном. В Естонії можна заповнити податкову декларацію, за допомогою мобільного телефону оплатити паркування машини.[7, с. 4-5]

Таку практику ми вже запозичили, доказом чого є те, що у Києві почався продаж електронних талонів на паркування. Процедура купівлі талону для паркування проста та займає мінімум часу. Це може реалізувати через мережу Інтернет кожен громадянин. Правила користування талонами залишаються такі ж як за паперовим, а контроль за сплатою користування паркомайданчиком здійснює Інспекція з паркування, яка перевіряє наявність платежу онлайн [8]. Повертаючись до проблеми надання електронних

адміністративних послуг в Україні варто зазначити, що на сьогоднішній день утворено Єдиний державний портал з надання адміністративних послуг, основними функціями якого забезпечення доступу громадян до інформації про надання послуг, наявність можливості завантаження та заповнення в електронній формі заяв та інших документів, що необхідні для того, щоб отримати адміністративні послуги. Інтерфейс цього органу є досить зручним у користуванні та визначається доступністю для користувачів, оскільки містить лише необхідну інформацію про необхідну для них послугу.

Деякі науковці справедливо зазначають, що переведення адміністративних послуг в електронну форму спрощують процес їх отримання, ліквідує корупційні схеми, пов'язані із їх наданням. За обсягом надання електронних послуг В. Некрасов виокремлює п'ять найбільш поширених послуг:

1. Допомога при народженні дитини. Цією послугою вже скористалося близько 23,5 тис. заявників
2. Прийняття об'єктів будівництва в експлуатацію. Потенціал послуги складає близько 50 тис. заявників щорічно
3. Узгодження проектів землеустрою. За весь час цією послугою скористалися близько 268 тис. заявників.
4. Реєстрація декларації відповідності пожежній безпеці. (20 тисяч заявників щорічно)
5. Ліцензії на послуги автоперевезень пасажирів та вантажів (4 тисячі заявників) [9]

На думку О. Берзанюка, наведені данні свідчать про щорічне зростання попиту на електронні послуги в нашій державі, тому доцільним є подальше розширення переліку електронних послуг, а також підвищення рівня інтегрованості адміністративних послуг в онлайн-простір, що складає рівень інтерактивності, який на сьогоднішній день не повністю відповідає вимогам та потребам суспільства [10, с. 198].

Відповідно до результатів досліджень ООН за 2016 рік щодо стану запровадження цифрових технологій в сферу публічного управління, що складає комплексний показник використання інформаційно-комунікаційних технологій для надання адміністративних послуг, електронний уряд в Україні забезпечував

- Інформацію про державну політику на 75%
- Зворотній зв'язок на 20%
- Транзакційність та онлайн-платежі на 5%
- Електронні послуги на 18%

У підсумку український е-уряд відповідає ідеальному уявленню за показником OSI на 27%. [11, с. 30]

Тож у світових рейтингах за показником індексу електронної участі Україна займає середні позиції, проте не останні. При цьому вже створений механізм надання електронних послуг, їх надійність, прозорість та досконалість потребують подальшого удосконалення та приведення у відповідність відповідно до міжнародних стандартів як у сфері правового регулювання, так і програмного та комп'ютерного оснащення діяльності органів публічного управління як суб'єкта надання електронних послуг.

У. Сікс наголошує на тому, що якісно побудована інфраструктура є критично важливою для «держави у смартфоні» на створення якої націлена теперішня влада. Для надання українцям максимально зручних послуг необхідний цілий ряд важливих складових. Для ліквідації більшості довідок, яка вимагають у громадян, в Україні створили систему електронної взаємодії державних реєстрів «Трембіта», яка реалізувалася Державним агентством з питань електронного урядування України у співпраці з «Академією електронного управління», проте у зв'язку з останніми законодавчими змінами Агентство було перетворене у Міністерство цифрової трансформації, що тепер опікується цим питанням. В основу системи взято ідею естонської системи X-Road, що стала основою розвитку цифрового

суспільства в Естонії. «Трембіта» – це система електронної взаємодії державних реєстрів та баз даних, яка дозволяє відомствам та органам влади безпечно та оперативно обмінюватися необхідною інформацією для більш якісної взаємодії як між собою, так і з громадянами та представниками бізнесу. [5]

За статистикою на сьогодні установи почали приєднуватися до «Трембіти», але не всі поспішають ділитися своїми даними, більшість з яких знаходиться у паперовому вигляді. Варто зауважити, що уряд неодноразово заявляв про перехід до цифрового документообігу населення. За заявою міністра Кабінету Міністрів Дубілета передбачається, що за декілька місяців паперовий документообмін буде зведено до мінімуму. Першим до системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта» приєдналося Міністерство фінансів України. Надалі аналогічні угоди будуть складені між Міністерством цифрової трансформації та Державною фіскальною службою, Пенсійним фондом, Міністерством юстиції та Міністерством внутрішніх справ [5].

Отже, інформацію небезпідставно називають «нафтою» XXI століття, оскільки у процесі глобалізації та інформатизації усіх сфер життя нагальним стає питання про вдосконалення державного регулювання інформаційних відносин. Україна, обравши європейську модель розвитку державної інформаційної політики, вже активно впроваджує деякі її здобутки. Порівняно із попередніми роками покращився рівень електронного урядування, надання послуг через електронні портали, запрацював механізм інформатизації. Ми маємо і надалі рухатися шляхом розвитку інформаційного суспільства використовуючи здобутки європейських країн та виправляючи свої помилки на недопрацювання. Для побудови демократичного інформаційного суспільства необхідна не лише діджиталізація, а також активна взаємодія держави та громадян,

вдосконалення процесу надання адміністративних послуг та відхід від застарілих форм їх надання.

Література

1. Березовська І.Р. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення / І.Р. Березовська, Д.М. Русак // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». 2014. № 4. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/2488-9058-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/2488-9058-1-PB%20(1).pdf).
2. Сопілко, І. М.. Державна інформаційна політика України: стан та шляхи реалізації [Текст] : монографія / І. М. Сопілко; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ : МП "Леся", 2014. 423 с.
3. Іванченко Ю.М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні / Ю.М. Іванченко. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/philo/05ijmiru.pdf>
4. Соціальний “Ліфт” Зеленського: інноваційна платформа чи передвиборча технологія. Укрінформ. 2019 URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2711600-socialnij-lift-zelenskogo-innovacijna-platforma-ci-peredviborca-tehnologia.html>
5. Сікс, У. Як перенести державу в смартфон? [Текст] / У. Сікс // Юридичний вісник України. 2019. N 29(19-25 липня). С. 7.
6. The United Nations E-Government Survey 2016. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>
7. Пахнін М. Л. Особливості державної інформаційної політики в розвинених країнах світу / М. Л. Пахнін // Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 4. С. 414-422. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2014_4_58
8. У Києві розпочали продаж електронних паркувальних талонів. Офіційний портал Києва. 07.11.2019. URL:

https://kyivcity.gov.ua/news/u_kiyevi_rozpochali_prodazh_elektronnikh_par_kuvalnikh_taloniv/

9. Некрасов В. Без хабарів та «договірників»: 5 електронних держпослуг, які перемогли корупцію. Економічна правда. 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/12/10/643416/>
10. Берназюк, О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні [Текст] / О. Берназюк // Підприємництво, господарство і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. N 5. С. 196-199. Бібліогр. : с. 199
11. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. К., 2017. Частина 10: Електронні послуги / [Р.М. Матвійчук, С.П. Кандзюба]. К.: ФОП Москаленко О. М., 2017. 60 с.
12. Постанова КМУ № 829 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 02.09.2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistem-829>